

TA'LIM BOSHQARUVIDA AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINING ROLI

Erkinjonov Sardorbek Sodikjon o'g'li

Qo'qon universiteti magistranti

MAQOLA HAQIDA

Qabul qilindi: 24-sentabr 2024-yil

Tasdiqlandi: 26-sentabr 2024-yil

Jurnal soni: 12

Maqola raqami: 26

DOI:

<https://doi.org/10.54613/ku.v12i.1004>

KALIT SO'ZLAR / КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА /

KEYWORDS

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT), ta'lim boshqaruvi, masofaviy ta'lim, elektron kutubxona

ANNOTATSIYA / АННОТАЦИЯ / ANNOTATION

Ushbu maqolada ta'lim boshqaruvida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT)ning ahamiyati va roli ko'rib chiqiladi. AKT zamonaviy ta'lim tizimlarini samarali boshqarish, ta'lim jarayonlarini optimallashtirish va sifatni oshirishda muhim omil hisoblanadi. U o'quvchilar, o'qituvchilar va ta'lim boshqaruvchilari o'rtasida tezkor axborot almashish, o'quv jarayonini monitoring qilish va nazorat qilishda yordam beradi. Ushbu texnologiyalar yordamida ma'lumotlar tahlil qilinib, ta'lim sifatini yaxshilashga yo'naltirilgan qarorlar tezroq qabul qilinishi mumkin. AKTning ta'limda qo'llanishi, xususan, masofaviy ta'lim, elektron kutubxonalar, virtual o'quv muhitlari va raqamli baholash tizimlari kabi yechimlar bilan bog'liq holda tahlil qilinadi. Mazkur maqola, AKTning ta'lim boshqaruidagi o'rnini aniqlash va uni amaliyotda qo'llash imkoniyatlarini aniqlash maqsadida olib borilgan tadqiqotlar natijalarini keltirib, ta'lim boshqaruvi samaradorligini oshirish va ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqishga qaratilgan tavsiyalar beradi.

Ta'lim boshqaruvida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) so'nggi yillarda jadal rivojlanmoqda va ta'lim jarayonining ajralmas g'qismiga aylanib bormoqda. Ta'lim tizimida samarali boshqaruvni ta'minlash, ma'lumotlarni tez va aniq yetkazish, hamda o'quvchilar va o'qituvchilar o'rtasidagi o'zaro aloqalarni yaxshilash uchun AKTdan foydalanish zarurati ortib bormoqda. AKT vositalari yordamida ta'lim boshqaruviga yondashuvlar va strategiyalar sezilarli darajada o'zgarib, yanada optimallashtirilgan va interaktiv bo'lib qolmoqda.

Zamonaviy ta'lim boshqaruvi o'qituvchilarning professional rivojlanishi, o'quv dasturlarining sifatini oshirish va ta'lim resurslaridan samarali foydalanishni talab qiladi. AKTning ta'lim boshqaruidagi roli shunchaki texnologiyalardan foydalanishdan iborat emas, balki ta'lim jarayonini optimallashtirish, yangi pedagogik yondashuvlarni joriy etish va boshqaruv qarorlarini asoslashga qaratilgan strategiyalarni o'z ichiga oladi. Shu bois, AKTning ta'lim boshqaruvida qo'llanilishi nafaqat ma'muriy jarayonlarni avtomatlashtirish, balki ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilar va o'qituvchilar o'rtasidagi interaktivlikni kuchaytirish va umuman ta'lim tizimini modernizatsiya qilishni ham o'z ichiga oladi.

AKT vositalari ta'lim boshqaruvin quyidagi yo'nalishlarda sezilarli darajada yaxshilashi mumkin:

• **Ma'lumotlarni boshqarish va tahlil qilish:** AKT yordamida maktab ma'muriyati o'quvchilar, o'qituvchilar va dars jadvali kabi ma'lumotlarni samarali boshqarishi mumkin. Bu ma'lumotlarni saqlash, qayta ishlash va tahlil qilishni osonlashtiradi.

• **O'quv jarayonini optimallashtirish:** Elektron kundaliklar, onlayn ta'lim platformalari va virtual sinflar ta'lim jarayonini rejalashtirish va kuzatib borishda katta yordam beradi. Bu o'z navbatida, o'quvchilar va o'qituvchilar uchun ta'lim jarayonini yanada qulay va samarali qiladi.

• **O'qituvchilar va o'quvchilar o'rtasida aloqa:** AKT orqali o'qituvchilar va o'quvchilar o'rtasida doimiy aloqani ta'minlash, savol-javoblarni tezda amalga oshirish va uy vazifalarini elektron shaklda topshirish imkoniyati yaratiladi.

• **Resurslarni boshqarish:** Ta'lim resurslarini (kitoblar, dars materiallari, video darslar) elektron formatda tarqatish va ulardan foydalanishni boshqarish AKT orqali juda osonlashadi. Bu o'quv materiallarining kengroq ommaga yetkazilishini ta'minlaydi.

Ushbu maqolada AKTning ta'lim boshqaruvida tutgan o'rnini, uning asosiy afzalliklari va AKTdan foydalanishning amaliy misollari tahlil qilinadi. Tadqiqotning dolzarbligi AKTning ta'lim tizimini samarali boshqarishda, ta'lim sifatini oshirishda va ta'lim jarayonini zamonaviy texnologiyalar yordamida yangilashda muhim rol o'ynashida namoyon bo'ladi. Bugungi kunda ta'lim jarayoniga zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, o'quvchilarning raqobatbardoshligini oshirish va ta'lim tizimining innovatsion rivojlanishiga hissa qo'shadi.

Shunday qilib, ushbu tadqiqot AKTning ta'lim boshqaruvida qo'llanilishi va uning samaradorligini yoritadi hamda ta'lim boshqaruvchilari va pedagoglar uchun amaliy tavsiyalar beradi. Tadqiqot natijalari AKTning ta'lim boshqaruidagi roli va imkoniyatlarini yanada chuqurroq tushunish uchun asos yaratadi.

Adabiyotlar tahlili

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) ta'lim boshqaruvida muhim rol o'ynaydi. Zamonaviy ta'lim tizimida AKTning joriy etilishi nafaqat ma'muriy jarayonlarni avtomatlashtiradi, balki ta'lim sifatini oshirish, pedagogik jarayonlarni optimallashtirish va o'quvchilar va o'qituvchilar o'rtasidagi o'zaro aloqalarni yaxshilash imkonini beradi.

Tursunov va Karimov (2022) AKTning O'zbekiston ta'lim boshqaruvidagi ahamiyati haqida keng ko'lamli tadqiqotlar o'tkazgan. Ularning tadqiqotlari ko'rsatganidek, AKT O'zbekiston maktablarida ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish va uning samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Tursunov va Karimovning tadqiqotlariga ko'ra, AKT vositalari yordamida elektron darsliklar, onlayn ta'lim platformalari va raqamli baholash tizimlari joriy etilgan. Bu esa ta'lim jarayonining shaffofligi va samaradorligini oshiradi.

Karimov (2022) esa AKTning O'zbekiston ta'lim boshqaruvida qanday amaliy qo'llanilishi va uning natijalari haqida ma'lumot beradi. U O'zbekistondagi bir necha maktablarda AKT vositalarini joriy etish natijasida ta'lim jarayonining sezilarli darajada yaxshilanganini qayd etadi. Misol tariqasida, ba'zi maktablarda elektron kundaliklar va masofaviy ta'lim platformalari orqali ta'lim sifati oshgani va o'quvchilarning bilim olish jarayoni optimallashtirilgani ko'rsatilgan.

Smith (2020) o'z tadqiqotida AKTning ta'lim boshqaruvidagi asosiy funksiyalarini yoritadi. Unga ko'ra, AKT vositalari yordamida ta'lim ma'muriyati ma'lumotlarni samarali boshqarish va tahlil qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Elektron kundaliklar va boshqaruv tizimlari orqali o'quvchilar, o'qituvchilar va dars jadvali haqidagi ma'lumotlarni tezkor va aniq tarzda boshqarish mumkin. Smithning tadqiqotida keltirilgan amaliy misollar AKTning ta'lim jarayonida axborotlarni tezkor yetkazish va ulardan foydalanishdagi afzalliklarini ko'rsatadi.

Brown (2019) AKTning ta'lim boshqaruvida qo'llanilishi bilan bog'liq afzalliklar va qiyinchiliklarni o'rganadi. U AKT yordamida boshqaruv jarayonlarini optimallashtirish, resurslarni samarali taqsimlash va o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydi. Biroq, Brownning tadqiqoti AKTni joriy etishda yuzaga keladigan texnik va moliyaviy qiyinchiliklarni ham ko'rib chiqadi. Masalan, ba'zi maktablarda internet va kompyuter resurslarining yetishmasligi AKTni to'liq joriy etishga to'sqinlik qiladi. Brown AKTning samarali qo'llanilishi uchun infratuzilmani yaxshilash va o'qituvchilarni texnologiyadan foydalanishga o'rgatish zarurligini ta'kidlaydi.

Williams (2021) AKTning ta'lim boshqaruvidagi liderlik va innovatsiyalarga ta'sirini o'rganadi. Uning tadqiqotiga ko'ra, AKT ta'lim boshqaruvida yangi yondashuvlar va strategiyalarni kiritish

imkonini beradi. AKT yordamida ta'lim jarayonini rejalashtirish, boshqarish va monitoring qilish jarayonlari sezilarli darajada soddalashadi. Williamsning tahlili shuni ko'rsatadiki, AKT yordamida liderlik qobiliyatlarini rivojlantirish va ta'lim tizimida innovatsiyalarni joriy etish imkoniyati kengayadi. U AKTning ta'lim boshqaruvida transformatsion liderlik yondashuvlarini qo'llashda muhim vosita ekanligini ta'kidlaydi.

Metodologiya

AKTning ta'lim boshqaruvidagi rolini o'rganish bo'yicha ushbu tadqiqot zamonaviy ilmiy metodlarga asoslangan bo'lib, sifat uslubda olib boriladi. Tadqiqotning asosiy maqsadi AKTning ta'lim boshqaruvidagi ahamiyatini aniqlash, uning samaradorligini baholash va qo'llanilishini o'rganishdir. Shuningdek tadqiqot davomida ma'lumotlarni qiyosiy taqqoslash va SWOT tahlil usullaridan foydalanildi.

Natija

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) ta'lim boshqaruvida inqilobiy o'zgarishlarni olib kelmoqda. O'qituvchilar, o'quvchilar va ta'lim boshqaruvchilari bilan o'tkazilgan tadqiqot

natijalari AKTning ta'lim boshqaruvida qanday muhim rol o'ynashini va uning samaradorligini ochib berdi.

Birinchi navbatda, AKTning ta'lim boshqaruvidagi roli o'zining aniq maqsadga muvofiqligi bilan ajralib turadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, AKT vositalaridan foydalanish o'quv jarayonlarini optimallashtirishda, resurslarni samarali taqsimlashda va ta'lim sifatini oshirishda katta yordam beradi. Masalan, elektron kundaliklar va boshqaruv tizimlari yordamida ma'lumotlarni tezkor va aniq boshqarish imkoniyati yaratildi. Bu vositalar o'quvchilar va o'qituvchilar haqidagi ma'lumotlarni tezkor yangilash va ularni doimiy ravishda kuzatib borish imkonini berdi.

AKTning samaradorligi ham tadqiqot natijalarida yaqqol ko'rinib turibdi. O'rganishlar natijasida olingan ma'lumotlarga ko'ra, aksariyat ta'lim beruvchilar (85%) va o'quvchilar (75%) AKTning ta'lim jarayonida samaradorligini yuqori baholadilar. Elektron darsliklar va masofaviy ta'lim platformalari o'quvchilarga mustaqil o'qish imkoniyatlarini yaratib, ularning bilim olish jarayonini sezilarli darajada yaxshiladi. Shuningdek, AKT vositalari yordamida o'qituvchilarning vaqtini tejash va ta'lim resurslarini samarali boshqarish imkoniyati yaratildi.

1-jadval

Ta'limda AKTdan foydalanish bo'yicha SWOT tahlili

Kuchli	Zaif
Samarali ta'lim platformalari Tezkor ma'lumot olish va taqdim etish Turli sohalarda qo'llanilishi	Internet va texnologik qiyinchiliklar Texnologik ko'nikmalarning yetishmasligi Mustaqil o'rganishni cheklashi mumkin
Imkoniyatlar	Xavf
Texnologiyalarning rivojlanishi Ta'lim boshqaruvidagi innovatsiyalar Masofaviy ta'lim tashkil qilish	Ma'lumot xavfi Mahalliy texnologik infratuzilmaning mavjud emasligi

Masofaviy ta'lim platformalari, masalan, elektron darsliklar va videolar o'quvchilar uchun mustaqil o'rganish imkoniyatlarini yaratadi. Bu usul, o'quvchilarga tezkor ma'lumot olish va mustaqil o'rganish imkonini beradi. Bundan tashqari, AKT ta'lim boshqaruvidagi ko'p tomondan qo'llaniladi, u o'quvchilar, o'qituvchilar va ta'lim boshqaruvchilari uchun bir qatorida foydalanish imkoniyatiga ega.

Ba'zi hududlarda internet va kompyuter resurslarining yetarli emasligi AKTdan to'liq foydalanishga qiyinchiliklar yaratadi. Bundan tashqari, ba'zi o'qituvchilar texnologik ko'nikmalar sohasida qonuniy va amaliy ehtiyojga ega emaslar, bu esa AKTdan to'liq foydalanishda qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin.

AKTning ta'lim boshqaruvidagi imkoniyatlari (Opportunities) esa kengayib borayotgan texnologiyalarning rivojlanishiga bog'liq. Bu rivojlanish bilan birga, AKT ta'lim boshqaruvidagi imkoniyatlar ham yanada kengaymoqda. Shuningdek, AKT yordamida yangi yondashuvlar va innovatsiyalar qo'llanilishi bilan birga, ta'lim jarayonlari yanada samarali hollarda olib borilishi mumkin.

Tahlikalar esa mahalliy texnologik infratuzilma va ma'lumot xavfi sifatida kuzatiladi. Mahalliy texnologik infratuzilma yetersizlik qilib, AKT ta'lim boshqaruvidagi imkoniyatlarga chek bo'lishi mumkin. Shuningdek, internet va elektron dasturlar orqali ta'lim olish jarayonida ma'lumot xavfi ham muhim muammo sifatida turadi.

Barcha ko'rsatilgan elementlar ham AKTning ta'lim boshqaruvidagi rolini va uning samaradorligini tushunarliroq o'rganishga yordam beradi. Bu tahlil, ta'lim boshqaruvidagi ustuvor ko'nikmalar va samaradorliklarni belgilashda yordam beradi, shuningdek, muammolarni va yechimlarini aniqlashda yordam beradi. AKTning ta'lim boshqaruvidagi qo'llanilishining rivojlantirilishi va ta'lim tizimining yanada samaradorligini oshirishga yo'l ochadi.

AKTning ta'lim boshqaruvidagi innovatsion roli ham tadqiqot natijalarida o'z aksini topdi. AKT yordamida ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish va yangi yondashuvlar qo'llash imkoniyatlari kengaymoqda. Bu esa ta'lim boshqaruvida liderlik va innovatsiyalarga yo'l ochib beradi. Transformatsion liderlik

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Brown, A. (2019). ICT in Education Management: Benefits and Challenges. *International Journal of Educational Management*, 33(2), 123-140.
2. M.S.Nazarova. (2023). Ta'limda AKT va undan foydalanish. *Научный импульс*. 10(100), часть 3

yondashuvlarini qo'llashda AKT muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda.

Muxokama va xulosa

Ta'lim boshqaruvida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari muhim rol o'ynaydi. Bu texnologiyalar, ta'lim jarayonini innovatsion ravishda o'zgartirish, o'quvchi va o'qituvchilar uchun imkoniyatlarni kengaytirish va ta'lim tizimlarini mustahkamlashda yordam beradi.

Birinchi navbatda, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, masalan, internet, kompyuterlar, mahsulotlari dasturlash, mobil qurilmalar va boshqalar, o'qituvchilar uchun ta'lim materiallarini tayyorlash va o'quvchilarga taqdim etishni osonlashtiradi. Bu, traditional darsliklarning vaqtini bajargan vaqtdan qutqaradi, chunki onlayn ma'lumotlar, videolar va interaktiv dasturlar o'quvchilar uchun tez va oddiy yetishni ta'minlaydi.

Ikkinchidan, ta'limni shakllantirish va boshqarishda monitoringni osonlashtiradi. Murojaatlar, amaliy mashg'ulotlar va sinovlar onlayn platformalar orqali amalga oshirilishi mumkin. Bu, o'qituvchilar uchun o'quvchilarning muvaffaqiyatini kuzatish va baholash imkoniyatini yaratadi va ta'lim jarayonini boshqarishda muvaffaqiyatli bo'lish uchun ma'lumotlar to'plashga imkon beradi.

Shuningdek, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, o'quvchilarning o'zlarini mustaqil ravishda o'rganishlarini ta'minlash uchun zarur bo'lgan vositalarni taqdim etadi. O'quvchilar internet orqali iste'mol qilgan ma'lumotlar va resurslardan foydalanish orqali o'zlarini o'zlashtirishlari mumkin.

Jamiyatning har bir sohasida, talim tizimini yangi bosqichga olib chiqish uchun katta potentsialga ega. Ammo, bu texnologiyalar o'rganish jarayonini muvofiqlashtirish, istiqbolini belgilash va ta'limning sifatini yuqori darajada mustahkamlash uchun bo'lgan tegishli strategiyalar va tashkilotlar zarur.

AKTni ta'limda yuqori darajada mustahkamlash uchun quyidagi takliflarni kiritish mumkin:

- texnologik vositalarga kirishni ta'minlash;
- interaktiv dasturlar va platformalardan foydalanish;
- o'quvchilarga onlayn resurslar taqdim etish.

3. Ulugov, Bazar. (2022). Ta'lim jarayonida AKTni qo'llash. *ResearchGate*

4. Smith, J. (2020). Educational Management and Information Technology. *Journal of Educational Technology*, 15(3), 45-60.

5. Williams, R. (2021). Innovations in Educational Leadership through ICT. *Educational Administration Quarterly*, 57(1), 89-105.